

Paweł Żuraw

Kodeks Zawodowej Etyki w Rachunkowości w procesie zarządzania polskimi przedsiębiorstwami

Annales. Etyka w życiu gospodarczym 15/1, 121-130

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Paweł Żuraw

Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi
Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny w Świdnicy
e-mail: pawelzuraw@wp.pl

Idea Kodeksu Zawodowej Etyki w Rachunkowości rekomendowanego przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce

1. Wprowadzenie do problematyki

Czy w XXI w. warto rozmawiać o etyce w życiu gospodarczym? Tego rodzaju pytanie może wydawać się prowokacyjne i tym samym może przysporzyć wiele kontrowersji. Ktoś mógłby powiedzieć, że połączenie tych dwóch obszarów jest niemożliwe, bowiem są to rzeczy wzajemnie wykluczające się. Ale nie chodzi tutaj bynajmniej o prowokowanie, a obiektywne spojrzenie na współczesną rzeczywistość gospodarczą. Czasy, w których przyszło nam dzisiaj żyć, określane są mianem epoki postmodernistycznej. Charakteryzuje się ona specyficzną sytuacją społeczno-ekonomiczną i intelektualną w społeczeństwie postindustrialnym, któremu główny nurt nadaje coraz bardziej rozwinięta technologia. Uwydatniają się przez to nie tylko zalety, ale i słabości nowoczesnej gospodarki, a także zagrożenia dla światowego systemu gospodarczego. Postępujące procesy globalizacji, rozwój rynków kapitałowych i ponadnarodowych organizacji oraz związana z tym narastająca złożoność gospodarki, a tym samym rosnące ryzyko biznesu, przyczyniają się do tego, że nie tylko gospodarka, ale i ryzyko podlega globalizacji. Wraz z tymi tendencjami zmieniają się obszary decyzyjne. Korporacje ponadnarodowe tworzą ogromne potencjały naukowo-techniczne i stają się podstawowymi podmiotami międzynarodowego transferu techniki¹. To wszystko nie pozostaje również bez wpływu na zachowania w obszarze rachunkowości – zgodne lub niezgodne z prawem.

Rachunkowość stanowi jeden z najważniejszych komponentów funkcjonowania organizacji gospodarczych. Jest to system odpowiedzialny za generowanie, przetwarzanie i prezentowanie informacji ekonomicznych. Informacje ekonomiczne obrazują nie tylko kondycję organizacji gospodarczych, ale również umożliwiają zarządzanie nimi. Aby proces zarządzania przedsiębiorstwem był skuteczny, podejmowanie decyzji przez menedżerów powinno być oparte na rzetelnych danych. Rzetelne informacje są z kolei efektem etycznego postępowania. Etyczne działanie jest realizacją ogólnoludzkich wartości moralnych, które z założenia mają przyczynić się do bezkonfliktowego współżycia człowieka w społeczeństwie.

¹ E. Mączyńska, *Pułapki ekonomiczne w warunkach nowej cywilizacji – wyzwania dla rachunkowości*, w: *Rachunkowość wczoraj, dziś, jutro*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007, s. 241.

Powracając do pytania zadanego na początku artykułu, warto zastanowić się, czy etyka ma w ogóle szansę „przebicia się” wśród pokus tego świata, które hołdują konsumpcyjnemu stylowi życia, maksymalizacji zysków – zabiegów czynionych niekoniecznie w zgodzie z obowiązującym prawem, a w konsekwencji postępującej dehumanizacji człowieka w życiu gospodarczym. Pytanie jest trudne i niewątpliwie można byłoby tutaj dojść do interesujących wniosków.

Niemniej jednak, warto dostrzegać pozytywy, które z pewnością nie są tak „krzykliwe” jak otaczająca nas rzeczywistość nacechowana negatywnymi emocjami. Przejawem owych pozytywów jest chociażby podejmowanie dyskusji na temat roli wartości moralnych w biznesie, roli kodeksów etycznych, kodeksów dobrych praktyk. Dzięki temu wiadać, że współczesny człowiek przejawia tęsknotę za praworządnością i szeroko pojętym dobrem.

Z jednej strony, w biznesie można wybrać drogę osiągania wyników finansowych w szybkim tempie, za tzw. „wszelką cenę”, można również nie liczyć się z prawami pracowników, oszczędzać na nich. Z drugiej strony, można wybrać drogę trudniejszą, ale bardziej szlachetną. Drogę, która oparta jest na uczciwym postępowaniu. Drogę, która jest możliwa do przebycia, ale wymaga wewnętrznej siły i motywacji. Wymaga prawdziwego ducha zaangażowania. Które z rozwiązań jest bardziej atrakcyjne? Niewątpliwie to pierwsze, bowiem nie zmusza człowieka do wymagań. Dlatego właśnie m.in. kodeksy etyczne są drogowskazami przebycia tej trudniejszej drogi. Na polu życia ekonomiczno-gospodarczego tworzone są po to, aby dać menedżerom praktyczne wskazania, jak w sposób godny i rzetelny prowadzić transakcje biznesowe.

Wspomniano już, że właściwie najważniejszym systemem informacyjnym w przedsiębiorstwie jest rachunkowość. Etyka w tym obszarze ma zatem kluczowe znaczenie. Niniejszy artykuł będzie poświęcony zagadnieniu Kodeksu Zawodowej Etyki w Rachunkowości, który został opracowany przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce. Autor zaprezentuje ogólne przesłanki powstania kodeksu oraz główne zasady, jakimi powinny kierować się osoby zawodowo zajmujące się rachunkowością.

2. Wybrane przykłady nieetycznych praktyk w obszarze finansowo-księgowym

Można się zgodzić z tym, że fala dyskusji o problemie etyki w rachunkowości została zapoczątkowana wraz z najgłośniejszym w historii skandalem księgowym, który wydarzył się w amerykańskim koncernie energetycznym – firmie Enron. Epilogiem tego wydarzenia było bankructwo Enronu ogłoszone w grudniu 2001 r. po szesnastu latach jego działalności. Od 1985 r. przedsiębiorstwo to rozwijało się dynamicznie, inwestując w gazociągi i elektrownie, plasując się na siódmym miejscu prestiżowego rankingu Fortune 500. Zatrudniało kilkadziesiąt tysięcy ludzi, znajdując się przez trzy lata w grupie stu najlepszych pracodawców. W roku 2000 jego rynkowa wartość przekraczała 80 mld USD. Enron cieszył się dużym zaufaniem swoich pracowników, którzy akcje swojej firmy wybierali najczęściej jako lokatę dla funduszy emerytalnych (niestety w dniu bankructwa dowiedzieli się, że wartość ich składek emerytalnych wynosi zaledwie 100 USD). Enron, określany mianem prestiżowego przedsiębiorstwa, był inicjatorem wielu programów spo-

łecznych, podejmował działania na rzecz ochrony środowiska, wspierając m.in. lokalną społeczność, szkoły oraz organizacje pozarządowe. Był również jednym z organizatorów pomocy ofiarom zamachu 11 września 2001 r. i ich rodzinom, wspierał Czerwony Krzyż, a także pracowników poszkodowanych przez klęski żywiołowe.

Jednak ten pozytywny wizerunek zamienił się w tym samym roku w porażkę. W październiku Enron przedstawił sprawozdanie finansowe, w którym wykazano stratę za trzeci kwartał w wysokości 618 mln USD. Zwrócono szczególną uwagę na transakcje pozabilansowe spółki oraz na to, że nie spełniają one przyjętego w amerykańskiej rachunkowości standardu, nakazującego udział zewnętrznego inwestora w wysokości co najmniej 3%. Ujawnienie tego faktu skłoniło do sporządzenia wnikliwego sprawozdania za okres kilku ostatnich lat. To pokazało, że w latach 1997–2000 spółka osiągnęła zysk w wysokości 2, 09 mld USD, a nie, jak to wykazywały wcześniejsze sprawozdania, 2, 68 mld USD, notabene zatwierdzone przez audytorów renomowanej firmy konsultingowej Arthur Andersen. W okresie tzw. boomu giełdowego koncern inwestował w różne spółki nie zawsze związane z branżą energetyczną, w której działał. Na tych niekorzystnych transakcjach stracił co najmniej kilkanaście miliardów dolarów, co niestety było sprytnie ukrywane przez księgowych.

Wiadomość, że Enron ukrywał swój stan finansowy za pomocą manipulacji księgowych spowodowało utratę zaufania inwestorów, banków, wierzycieli, a także pracowników, którzy ze swoją firmą byli związani bardzo emocjonalnie (poświęcali jej swoją energię, wiedzę, identyfikowali się z głoszonymi przez nią wartościami). Pod koniec października 2006 r. ogłoszono wyrok dla byłego szefa Enronu – 52-letniego Jeffreya Skillinga, który został skazany na 24 lata i 4 miesiące więzienia. Od października tego samego roku, po nieudanej apelacji, karę 25 lat pozbawienia wolności odbywa były szef WorldComa – Bernard Ebbers. Wyroki te stanowią niejako smutne uwieńczenie prowadzonych dochodzeń i procesów w sprawie nadużyć finansowych w przedsiębiorstwach amerykańskich. Z przykrością należy stwierdzić, że odpowiadają one woli władz amerykańskich, które uznały, że fałszowanie danych obrazujących funkcjonowanie przedsiębiorstw i tym samym oszukiwanie akcjonariuszy zagraża wręcz fundamentom ustroju kapitalistycznego².

Upadek Enronu zapoczątkował proces odkrywania przypadków fałszowania sprawozdań finansowych oraz podejrzeń dotyczących tego procederu. W 2003 r. również w Stanach Zjednoczonych ujawniono nieprawidłowości firmy HealthSouth prowadzącej sieć szpitali. Ujawniono, że firma ta fałszowała roszczenia z tytułu ubezpieczeń zdrowotnych, w wyniku czego zwiększyła swoje zyski na łączną kwotę 2,5 mld USD.

Inna znana firma – Xerox – zawyżała wyniki, zaliczając do bieżącej sprzedaży przysze przychody z wynajmu i leasingu kopiarek, z kolei w firmie farmaceutycznej Merck zaksięgowano jako własne przychody 12,4 mld USD, które do niej nigdy nie trafiły, gdyż były środkami z refundacji leków kupowanych przez pacjentów w aptekach³.

Paradoksalnie w tym samym czasie skandale księgowo nie omijały przedsiębiorstw europejskich. Przykładem jest holenderska spółka Royal Ahold – trzeci wówczas dystrybutor żywności na świecie, działający od 116 lat. 24 lutego 2003 r. na europejskie giełdy

² A. Lewicka-Strzałecka, *Dlaczego zawiódł program etyczny Enronu?*, www.cebi.pl; *Epilog skandalu w Enronie*, „Zarządzanie na świecie” 2006, nr 6, s. 19.

³ P. Gut, *Kreatywna księgowość a fałszowanie sprawozdań finansowych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2006, s. 74.

dotarła wiadomość o zawyżaniu w latach 2001–2002 wyników amerykańskich i argentyńskich filii Aholda o co najmniej 500 mln USD. Przypadek Aholda ujawnił nieprawidłowości w europejskim systemie nadzoru finansowego.

Eksperci rachunkowości twierdzą, że europejskie korporacje są szczególnie narażone na nieprawidłowości w księgowaniu ze względu na szeroką skalę inwestycji. W ciągu ostatnich lat zostały wydane setki miliardów dolarów na zagraniczne przejęcia, od zakupu Chryslera przez Daimlera, do akwizycji Universal Studios przez francuski koncern Vivendi. Przejęcia są skomplikowaną procedurą, wymagającą konserwatywnego księgowania. W takiej sytuacji zawsze pojawia się pokusa pokazania firmy z lepszej strony po to, aby wpłynąć na wzrost cen akcji. Według Petera Reilly'ego, analityka z londyńskiego oddziału Deutsche Banku, zasady księgowania przejęć ułatwiają spółkom wykazanie dużych oszczędności lub zysków, jednocześnie retuszując niekorzystne wskaźniki. W rezultacie zyski przestają być dobrym odzwierciedleniem kondycji finansowej firmy⁴.

K. Schneider w książce pt. *Błędy i oszustwa w dokumentach finansowo-księgowych* podaje⁵, że w latach 2005–2007 ok. 54% badanych spółek w Polsce odnotowało u siebie co najmniej jeden przypadek przestępstwa gospodarczego, a więc zdecydowanie więcej aniżeli w Środkowej i Wschodniej Europie (47%), czy na świecie (45%). Według tych badań żadnych przestępstw gospodarczych nie odnotowały przedsiębiorstwa z Rosji i Turcji. Falszowanie danych finansowo-księgowych wystąpiło w ok. 13% spółek w Polsce oraz w 24% spółek świata. Najbardziej powszechnym nadużyciem było sprzeniewierzenie aktywów spółki (Polska – 80%, świat – 62%) oraz oszustwo, które określono jako zamierzone działanie sprawcy, mające na celu oszukanie osób pełniących funkcje powiernicze i osiągnięcie korzyści osobistych lub finansowych (np. w Polsce tego rodzaju oszustwo wystąpiło w 56% badanych jednostek gospodarczych).

Inny raport opracowany przez ACFE za 2002 r. (*Report to the Nation on Occupational Fraud and Abuse*) podaje, że przywłaszczenie aktywów dotyczy 85% badanych przedsiębiorstw, natomiast oszukańcza sprawozdawczość finansowa dotyka tylko 5% jednostek⁶. W raporcie podaje się, że na kradzież majątku przedsiębiorstw przypada średnio 80 tys. USD, a na fałszowanie sprawozdań finansowych – już ok. 4250 tys. USD. Średnia wartość strat poniesionych przez pojedynczą spółkę w wyniku nadużyć w badanych przedsiębiorstwach wyniosła w Polsce ok. 460 tys. USD, natomiast na świecie – ok. 1700 tys. USD⁷.

Według E. Mączyńskiej nie ma w pełni skutecznych rozwiązań przeciwdziałających manipulacjom księgowym, dlatego zasadniczą funkcją regulacji rachunkowości powinna być gwarancja, że system ten nie wymknie się spod kontroli, a zarazem będzie umożliwiał wczesne identyfikowanie przypadków rachunkowości agresywnej. Na polu tych czynników rozstrzygającą rolę odgrywa etyka księgowych, menedżerów, audytorów i członków rad nadzorczych. W związku z tym w procesie ich doboru kluczową kwestią staje się sta-

⁴ C. Matlack, J. Rossant, D. Fairlamb, K. Capell, *Rok przykrych niespodzianek. „Kreatywna księgowość” dociera do Europy*, „BusinessWeek” 2003, nr 4 (133), s. 40–41.

⁵ K. Schneider opiera się na badaniach przeprowadzonych przez Pricewaterhouse Coopers, a dotyczących przestępstw gospodarczych na świecie w 2005 r., opublikowanych w raporcie *Global Economic Crime Survey 2005*.

⁶ K. Schneider powołuje się na opracowanie M. Kutery, A. Hołdy, S.T. Surdykowskiej z 2006 r.

⁷ K. Schneider, *Błędy i oszustwa w dokumentach finansowo-księgowych*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007, s. 158.

ranne uwzględnianie nie tylko kwalifikacji zawodowych, ale i predyspozycji osobowościowych. Autorka refleksyjnie zaznacza, że znalezienie osobowości w biznesie nie jest rzeczą łatwą⁸.

3. Rola kodeksów etycznych w biznesie

Współtwórczyni Kodeksu Zawodowej Etyki w Rachunkowości – A. Karmańska uważa, że gwarancją rozwoju współczesnego biznesu jest poczucie bezpieczeństwa. Zapewnienie bezpieczeństwa biznesu, a tym samym jego społecznej odpowiedzialności, oznacza w praktyce uruchomienie różnych instrumentów, wśród których są akty prawne oraz zasady honorowe obowiązujące osoby zaangażowane w prowadzenie działalności gospodarczej. Zasady te ujęte są w ramy kodeksów etyki w biznesie, które odwołują się do osobistego poczucia odpowiedzialności za prowadzone działania, do świadomości społecznych konsekwencji podejmowanych decyzji gospodarczych, potrzeby uczciwego prowadzenia działań biznesowych. W ostateczności oznacza to respektowanie systemu wartości moralnych i etycznych⁹.

Trzeba podkreślić, że liczba firm posiadających kodeksy etyczne wzrasta. Na początku lat dziewięćdziesiątych XX w. szacowano, że 22% spośród największych firm holenderskich dysponowało kodeksami etycznymi, podczas gdy we Francji, w Niemczech i Wielkiej Brytanii kodeksy takie miało 30 – 35% przedsiębiorstw, w Stanach Zjednoczonych zaś – aż 85%. Tendencja ta jest rosnąca, a przy tym zwiększa się zainteresowanie posiadaniem kodeksów etycznych ze strony przedsiębiorstw funkcjonujących w Polsce.

Jednak kodeksy kodeksom nie są równe. Nadaje się im różne nazwy; są to np. kodeksy wartości, kodeksy praktyki – często dodaje się dobrej praktyki¹⁰, kodeksy postępowania, czy kodeksy przestrzegania – w domyśle norm, itp. Niektóre kodeksy opatruje się tytułami mającymi charakter haseł będących przesłaniem ich wizerunku. Za najlepsze kodeksy etyczne uważa się te, które są połączeniem kodeksu wartości, kodeksu postępowania oraz kodeksu norm jakich należy przestrzegać¹¹ (np. norm prawnych dotyczących przykładowo uczciwej konkurencji)¹².

⁸ E. Mączyńska, *op.cit.*, s. 248.

⁹ A. Karmańska, *Bezpieczeństwo biznesu, dylematy etyczne i profesjonalizm zawodu księgowego*, w: *Rachunkowość, wczoraj, dziś, jutro*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007, s. 398.

¹⁰ W. Gasparski powołuje się na *Kodeks dobrej praktyki bankowej Związku Banków Polskich*. 9 maja 2001 r. XII Walne Zgromadzenie Związku Banków Polskich zmieniło nazwę tego dokumentu na *Zasady dobrej praktyki bankowej*.

¹¹ W. Gasparski powołuje się na pracę D.-M. Driscoll, W.M. Hoffman, E.S. Petry z 1985 r.

¹² W. Gasparski, *Programy etyczne firm i ich projektowanie*, w: *Więcej niż zysk, czyli odpowiedzialny biznes. Programy, strategie, standardy*, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, Warszawa 2001, s. 25.

4. Przesłanki powstania Kodeksu Zawodowej Etyki w Rachunkowości

W maju 1989 r. do Międzynarodowej Federacji Księgowych (IFAC) została przyjęta Krajowa Rada Dyplomowanych Biegłych Księgowych, a poprzez nią – Stowarzyszenie Księgowych w Polsce. Stowarzyszenie Księgowych w Polsce jest największą organizacją dobrowolnie skupiającą w swoich szeregach osoby zajmujące się rachunkowością. Istnieje od 1907 r. i jest (można powiedzieć to z pełną odpowiedzialnością) prestiżowym i prężnie rozwijającym się stowarzyszeniem zawodowym. W listopadzie 2001 r. do IFAC przyjęto polskich biegłych rewidentów zrzeszonych w Krajowej Izbie Biegłych Rewidentów. Przyłączenie tych organizacji do prestiżowej federacji księgowych (IFAC) dało podstawę do akceptacji zasad etycznych określonych przez Kodeks Etyki Zawodowych Księgowych IFAC z lipca 1996 r. (aktualizacje: styczeń 1998 r., listopad 2001 r., styczeń 2004 r.).

Z treści Kodeksu Etyki Zawodowych Księgowych IFAC wynika, że aby idea zawodu księgowego miała rację bytu, zawodowi księgowi muszą przestrzegać pewnych warunków lub zasad podstawowych, do których należą: rzetelność, obiektywizm, kompetencje zawodowe oraz należyta staranność, tajemnica zawodowa, zachowanie profesjonalne, standardy techniczne. Przedstawione powyżej pryncypia znalazły swoje odniesienie w przyjętym 30 czerwca 2002 r. Kodeksie Etyki Biegłych Rewidentów, a także opracowanym przez Komisję Zasad Etyki i Profesjonalizmu Zawodu Księgowego Rady Naukowej Stowarzyszenia Księgowych w Polsce – Kodeksie Zawodowej Etyki w Rachunkowości¹³.

Projekt Kodeksu Zawodowej Etyki w Rachunkowości został opublikowany w czasopiśmie branżowym „Rachunkowość” nr 6/2006 w celu zaopiniowania przez środowisko osób zajmujących się rachunkowością. Kodeks ten odnosi się m.in. do osób fizycznych wykonujących czynności księgowe, osób wykonujących zadania wspomagające zarządzanie, osób dokonujących rozliczenia podatkowe i inne rozliczenia publicznoprawne w jednostce. Obejmuje także każdą inną osobę związaną z rachunkowością poprzez dydaktykę lub inne formy popularyzacji rachunkowości.

Wytyczne Kodeksu są pochodną wymagań wynikających z prawa bilansowego. Z wymaganiami tymi wiąże się zjawisko ryzyka i niepewności, których ocena jest trudna, stwarzając jednocześnie obszar „nieдобrych praktyk rachunkowości”. Dla wszystkich osób zajmujących się rachunkowością Kodeks wskazuje „etyczne ramy koncepcyjne” dla „koncepcyjnych ram merytorycznych” obowiązujących w tej dziedzinie¹⁴.

W preambule Kodeksu Zawodowej Etyki w Rachunkowości czyta się, że stanowi on zbiór wytycznych codziennego postępowania zawodowego, które mają służyć wszystkim tym, którzy zdecydowali się związać swą przyszłość z zawodem w dziedzinie rachunkowości. Jego ideą jest również informowanie świata gospodarki o tym, że zawód związany z rachunkowością wypracował określone zasady zapewniające wykonywanie związanej z nim pracy w sposób rzetelny, odpowiedzialny, obiektywny i uczciwy. Zasady zawarte w Kodeksie mają charakter ponadczasowy i ponadnarodowy. Warto również dodać, że

¹³ B. Micherda, *Zawód księgowego i biegłego rewidenta oraz organizacje zawodowe księgowych w świetle rozwoju rachunkowości i jej regulacji prawnych*, w: *Rachunkowość wczoraj, dziś, jutro*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007, s. 562; B. Micherda, *Kompetencje zawodowe*, „Świat Księgowych” 2007, nr 1(3), s. 6.

¹⁴ A. Karmańska, *op.cit.*, s. 409.

w Kodeksie podkreśla się, iż zawód w dziedzinie rachunkowości jest zawodem zaufania publicznego, a wykonująca go osoba odgrywa ważną rolę w społeczeństwie. Specyfika zawodu w tym obszarze powinna wzbudzać powszechny szacunek wśród osób świadomych znaczenia informacji tworzonych przez rachunkowość. Wskazuje się, że zawód w dziedzinie rachunkowości powinien cieszyć się dużym prestiżem społecznym. Dlatego podkreśla się znaczenie przygotowania zawodowego osób zajmujących się rachunkowością, wskazując na potrzebę ustawicznego poszerzania i aktualizacji wiedzy fachowej oraz doskonalenia umiejętności zawodowych.

5. Zasady Kodeksu Zawodowej Etyki w Rachunkowości

Autorzy Kodeksu opisując 8 zasad postępowania mają na myśli określone normy etyczne. Stwierdzają, że rzetelność i uczciwość osoby zajmującej się rachunkowością oznacza przestrzeganie etycznych norm zawodowych. Zasady postępowania księgowych polegają na dążeniu do wypełniania nadrzędnych zasad rachunkowości ze szczególnym uwzględnieniem zasady rzetelnego i wiernego obrazu. Warto również nadmienić, że zaprezentowane zasady etyki w rachunkowości są również wskazówkami dla kierownictwa przedsiębiorstwa (instytucji), jakiej postawy mogą oni oczekiwać od swojego podwładnego (księgowego). Zasady zawarte w Kodeksie Zawodowej Etyki w Rachunkowości są następujące:

Pierwsza z nich – **zasada kompetencji zawodowych i wysokiej jakości pracy** informuje, że osoba zajmująca się rachunkowością powinna posiadać należyte przygotowanie zawodowe, ustawicznie poszerzać i aktualizować wiedzę fachową oraz doskonalić umiejętności zawodowe. To wszystko powinno być wykorzystane w taki sposób, aby praca księgowego mogła być uznana przez zainteresowane strony za wykonaną uczciwie, rzetelnie, bez znamion stronniczości. Zgodnie z **zasadą wysokiej jakości pracy** osoba zajmująca się rachunkowością powinna przestrzegać należytej staranności oraz kierować się obiektywizmem przy systematycznej przetwarzaniu i prezentowaniu przez rachunkowość informacji, tak aby zasługiwały na zaufanie wykorzystujących je osób. Ponadto zasada ta obejmuje sprawność organizacyjną, terminowość i fachowość w kontaktach z osobami korzystającymi z wyników pracy księgowych oraz otwartość na zgłaszane potrzeby informacyjne.

Druga **zasada niezależności zawodowej** osoby zajmującej się rachunkowością wiąże się z koniecznością wyrażania niezależnej opinii w sprawach wymagających rozstrzygnięć przy jej udziale. Zasada ta obejmuje niezależność profesjonalnego osądu, co oznacza stan umysłu pozwalający księgowemu na rzetelne, obiektywne i wiarygodne przedstawienie jej zdania, bez ulegania wpływom zniekształcającym ten osąd. Wiąże się również z dbałością o wizerunek zawodu w dziedzinie rachunkowości, co prowadzi do unikania przez osobę zajmującą się rachunkowością sytuacji i działań, które mogłyby doprowadzić do tego, że inne kompetentne osoby mogłyby wyciągnąć wniosek, że zasada niezależności nie została przez nią zachowana.

Trzecia **zasada odpowiedzialności za przygotowywane i prezentowane informacje z zakresu rachunkowości** oznacza pełną świadomość potrzeby i konieczności przy-

gotowania i prezentacji przez księgowych informacji ekonomicznych w sposób zgodny z obowiązującym prawem i normami etycznymi.

Czwarta **zasada postępowania osoby zajmującej się rachunkowością w relacjach z osobami i instytucjami powiązanych z nią zawodowo** opiera się na postępowaniu zgodnym z ogólnoludzkimi wartościami, jak: szacunek, zrozumienie, bezinteresowność, życzliwość, wspólne zaangażowanie i wymiana doświadczeń. Należy nadmienić przy okazji przedstawienia tej normy, że osoby uczestniczące w forum www.księgowosc.infor.pl stosują się właśnie do jej wytycznych.

Piąta **zasada postępowania osoby zajmującej się rachunkowością w przypadkach sporu i sprzeczności interesów** koncentruje się na dążeniu do obiektywnych i polubownych rozstrzygnięć w takich sytuacjach.

Szósta **zasada postępowania osoby zajmującej się rachunkowością w sytuacjach szczególnych dla jednostki prowadzącej rachunkowość lub jednostki usługowo prowadzącej rachunkowość** polega na dążeniu do wypełniania nadrzędnych zasad rachunkowości, ze szczególnym uwzględnieniem zasady rzetelnego i wiernego obrazu (zasady, która jest zapisem prawnym w ustawie o rachunkowości) oraz norm etycznych.

Siódma **zasada zachowania tajemnicy zawodowej** informuje, że osoba zajmująca się rachunkowością powinna przestrzegać prawa zarządu jednostki do nierozpowszechniania znanych jej, a mających charakter wewnętrzny, informacji, których ujawnianie nie jest obowiązkowe w świetle przepisów prawnych, a które mogą mieć znaczenie gospodarcze dla jednostki.

Ósma i ostatnia **zasada oferowania usług z dziedziny rachunkowości** zakłada uczciwość w staraniach związanych ze stosowaniem różnych form działalności marketingowej oraz innych działań mających na celu pozyskiwanie odbiorców usług z dziedziny rachunkowości.

Każda z osób lub instytucji, które chciałyby stosować się do postanowień Kodeksu Zawodowej Etyki w Rachunkowości, może złożyć w Stowarzyszeniu Księgowych w Polsce oświadczenie o przyjęciu i stosowaniu Kodeksu. Po rejestracji, osoba lub instytucja staje się jego sygnatariuszem i ma prawo informować o tym swoich kontrahentów biznesowych. Kodeks w tym przypadku jest dowodem na rzetelność i wiarygodność firmy.

Krajowy Zjazd Delegatów SKwP w rocznicę stulecia tej organizacji w roku 2007 podjął uchwałę, na mocy której Stowarzyszenie stało się pierwszym sygnatariuszem Kodeksu. Każdy członek Stowarzyszenia Księgowych jest automatycznie sygnatariuszem Kodeksu Zawodowej Etyki w Rachunkowości. Jest to jednocześnie zobowiązanie do postępowania w swojej pracy zgodnie z zasadami wskazanymi w Kodeksie. Każde zachowanie niezgodne z tymi normami uznawane jest za ich naruszenie. Próba oceny ewentualnie stawianych zarzutów zajmuje się powołana przy Zarządzie Głównym SKwP Komisja Etyki¹⁵.

¹⁵ *Kodeks Zawodowej Etyki w Rachunkowości*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007; R. Wawrowski, *Do czego służy księgowym Kodeks Zawodowej Etyki w Rachunkowości*, „Serwis Finansowo-Księgowy” 2009, nr 1, s. 40–41.

6. Podsumowanie

Przesłanki powstania Kodeksu Zawodowej Etyki w Rachunkowości są oczywiste. Wystarczającymi symptomami do jego powstania są przykłady nieetycznych praktyk księgowych. Łatwo więc można odrzucić zarzut, że powstanie Kodeksu wynika z tzw. „mody” na tworzenie tego rodzaju aktów. Widoczna jest realna potrzeba skodyfikowania pewnych zasad postępowania, gdyż człowiek ma tę tendencję w swoim działaniu, że jeżeli będzie musiał zastosować się do zdefiniowanych, określonych wzorców (np. w postaci norm zawartych w kodeksie), wówczas podświadomie będzie czuł respekt w stosunku do podejmowanych kroków. Jego działania będą bardziej przemyślane, ostrożne, choć należy przyznać, że nie jest to reguła.

Należy podkreślić, że wśród osób zawodowo zajmujących się rachunkowością jest wiele takich, które istotnie nie potrzebują stosować się do skatalogowanych norm etycznych. Etyka wynika z ich charakteru. Jednak zakodowane wartości często stają w opozycji wobec niejasno sformułowanych przepisów prawnych, które dyktują rozwiązania wątpliwe z punktu widzenia etyki zawodowej. Ale jeżeli nawet przyjmie się, że gros zapisów prawnych nie budzi wątpliwości etycznych, powstaje wówczas inny problem. Księgowy często staje przed dylematem, czy pozostać w lojalności wobec swojego pracodawcy, którego strategia nastawiona jest na maksymalizację wyniku finansowego (jak już to wcześniej określono) za tzw. „wszelką cenę”, czy ma pozostać wierny zapisom przepisów prawnych. Jak taka osoba ma postąpić w sytuacji, kiedy może usłyszeć od swojego przełożonego, że dane konkretne zachowanie jest zgodne z polityką firmy i że wymaga tego jej interes? Jak ma zachować się osoba, przed którą stoi groźba zwolnienia z pracy za „nielojalne” zachowanie? Co ma zrobić księgowy, który może usłyszeć od swojego szefa, że na jego miejsce czekają inni kandydaci. Są to rzeczywiste dylematy. Dlatego Kodeks Zawodowej Etyki w Rachunkowości (zawierający 55 stron wraz z dodatkowymi objaśnieniami) powinien w głównej mierze być skierowany do kadry menedżerskiej, która w duchu empatii powinna umieć wczuć się w rolę swoich podwładnych. Wszystko to oczywiście zależy od dobrej woli i chęci, których często polskim menedżerom niestety brakuje.

Pozostaje mieć tylko nadzieję, że zamierzony cel powstania tego rodzaju kodeksu przyniesie „dobre owoce”. Popularyzowanie idei etycznych zachowań jest w swej istocie czymś bardzo pozytywnym, dlatego należy wyrazić uznanie dla Komisji Zasad Etyki i Profesjonalizmu Zawodu Księgowego Rady Naukowej SKwP za próbę podjęcia tego wyzwania. Oby wytyczne Kodeksu stały się dla księgowych czymś oczywistym i bezdyskusyjnym, bo jest to najlepsza droga do utrzymania, a jednocześnie wzrostu zaufania do tego zawodu.

The Idea of Professional Ethics Code in Accounting Recommended by Accounting Association in Poland

Summary

Professional Ethics Code in Accounting constitutes a set of principles and values of everyday conduct of people whose work is connected with accounting. Accounting is an information system of enterprises, so it forms the basis of reliable management. Therefore information generated by accounting must be credible. Otherwise, the managing process would be based on false reports, which in consequence could lead to a fall of an economic subject, or it would at least cause the loss of clients, cooperators and associates' trust.

Accounting Association in Poland as an organization with more than one hundred years' tradition for people connected with enterprise accounting out of concern for reliability and fairness of carried out and registered economic transactions, recommended the first in Poland ethics code directed to accountants as a professional group. Professional Ethics Code in Accounting is a set of norms which aim is to help people connected with accounting solve ethical dilemmas appearing in their job. It can be said that this code is, so to speak, an answer to unfair accusations formulated against accountants being (in some people's opinion) a group of "criminals in white collars". It is obvious that there are different people with different characters in each society. Pathologies were and will be present everywhere. Accountants' environment is not free of them, which is proved by accounting scandals in Poland and abroad (for example the case of Enron company in the United States). In order to avoid generalizing, it must be underlined that among the ones connected with accounting, there are a lot of honest people caring about the company's good name.

Key words: *ethical code, accountancy, enterprises*